

Regeringens proposition

2006/07:69

Förbättrad ordning, trygghet och studiero i skolan

Prop.
2006/07:69

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 8 mars 2007

Maud Olofsson

Jan Björklund
(Utbildningsdepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

Propositionen innehåller förslag till vissa ändringar i skollagen (1985:1100) som syftar till förbättrad ordning, trygghet och studiero i skolan. För det första föreslås att rektorer och lärare ges rätt att från en elev omhändertata föremål som används på ett störande sätt i skolverksamheten eller som kan utgöra en fara för säkerheten i denna. För det andra föreslås att det skall införas en möjlighet att mot vårdnadshavarnas önskemål förflytta elever till en annan skola om det är nödvändigt med hänsyn till övriga elevers trygghet och studiero.

Bestämmelsen om att omhändertata föremål som tillhör elever föreslås gälla i grundskolan, gymnasieskolan, särskolan och specialskolan samt motsvarande utbildningar i fristående skolor. Därutöver föreslås bestämmelsen gälla i sameskolan.

De nya reglerna om att förflytta en elev till en annan skola föreslås gälla inom grundskolan. En kommuns beslut att förflytta en elev skall kunna överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd. Besluten skall gälla omedelbart såvida inte nämnden genom inhibition beslutar annat i samband med ett överklagande dit.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 augusti 2007.

1	Förslag till riksdagsbeslut	3
2	Förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100)	4
3	Ärendet och dess beredning.....	7
4	Behovet av ordning, trygghet och studiero i skolan.....	8
5	Omhändertagande av föremål som tillhör elever	9
6	Förflyttning av elever med hänsyn till övriga elevers trygghet och studiero	12
7	Ikraftträdande	14
8	Ekonomiska konsekvenser	14
9	Författningskommentar	15
Bilaga 1	Utdrag ur betänkandet Skollag för kvalitet och likvärdighet (SOU 2002:121) i de delar som behandlar omhändertagande av vissa föremål samt förflyttning av elever om det föreligger särskilda skäl.....	21
Bilaga 2	Utdrag ur utkastet till lagrådsremiss med förslag till en ny skollag m.m. i de delar som behandlar omhändertagande av föremål samt förflyttning av elever med hänsyn till övriga elevers rätt till trygghet och studiero.....	23
Bilaga 3	Utdrag ur promemorian avseende omedelbar verkställighet av beslut om att flytta elev med hänsyn till övriga elevers trygghet och studiero	25
Bilaga 4	Utdrag ur lagförslagen i betänkandet Skollag för kvalitet och likvärdighet (SOU 2002:121)	26
Bilaga 5	Utdrag ur lagförslagen i utkastet till lagrådsremiss med förslag till en ny skollag m.m.	28
Bilaga 6	Lagförslagen i promemorian avseende omedelbar verkställighet av beslut om att flytta elev med hänsyn till övriga elevers trygghet och studiero.....	31
Bilaga 7	Förteckning över remissinstanser som har yttrat sig över betänkandet Skollag för kvalitet och likvärdighet (SOU 2002:121)	32
Bilaga 8	Förteckning över remissinstanser som har yttrat sig över utkastet till lagrådsremiss med förslag till en ny skollag m.m.	35
Bilaga 9	Lagrådsremissens lagförslag.....	36
Bilaga 10	Lagrådets yttrande	39
	Utdrag ur protokoll vid regeringsammanträde den 8 mars 2007	42

1 Förslag till riksdagsbeslut

Prop. 2006/07:69

Regeringen föreslår att riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100).

2 Förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100)

Prop. 2006/07:69

Härigenom föreskrivs i fråga om skollagen (1985:1100)¹
dels att 4 kap. 6 § skall ha följande lydelse,
dels att det i lagen skall införas sex nya paragrafer, 1 kap. 19–22 §§,
4 kap. 12 § och 9 kap. 18 §, samt närmast före 1 kap. 19 § en ny rubrik
av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

Omhändertagande av föremål

19 §

*Bestämmelserna i 20–22 §§
gäller utbildning i grundskolan,
gymnasieskolan, särskolan,
specialskolan och sameskolan. Till-
lämpningsområdet för fristående
skolor anges i 9 kap. 18 §.*

20 §

*Rektorn eller en lärare får från
en elev omhänderta föremål som
används på ett sätt som är störande
för skolverksamheten eller som kan
utgöra en fara för säkerheten i
denna.*

21 §

*Ett föremål som har
omhändertagits enligt 20 § skall
återlämnas till eleven senast vid
den tidpunkt skoldagen är slut för
eleven. Om eleven vid upprepade
tillfällen tagit med sig föremål som
omfattas av 20 § eller om det med
hänsyn till föremålets beskaffenhet
finns särskild anledning att inte
återlämna det, behöver dock inte
föremålet lämnas tillbaka förrän
elevens vårdnadshavare har
underrättats om omhändertagandet. Ett omhändertagande får
inte bestå längre än till och med
fjärde dagen efter verkställandet av*

¹ Lagen omtryckt 1997:1212.

omhändertagandet.

Om ett föremål som har omhändertagits enligt 20 § kan antas bli förverkat enligt 36 kap. 3 § brottsbalken, 6 § narkotikastrafflagen (1968:64), 5 § lagen (1988:254) om förbud beträffande knivar och andra farliga föremål, 5 § lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel, 9 kap. 5 § vapenlagen (1996:67) eller 5 § lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor skall rektorn eller den som rektorn har bestämt skyndsamt anmäla omhändertagandet till polismyndigheten. Omhändertagandet får i dessa fall bestå tills frågan om föremålet skall tas i beslag har prövats.

22 §

Om ett föremål som har omhändertagits enligt 20 § inte återlämnas senast vid lektionens slut skall omhändertagandet dokumenteras skriftligt av den som genomfört omhändertagandet.

4 kap.

6 §

Varje kommun är skyldig att vid utformningen av sin grundskoleverksamhet beakta vad som för eleverna är ändamålsenligt ur kommunikationssynpunkt.

Ingen kommun får organisera sin grundskola så att någon elev på grund av skolgången behöver bo utanför det egna hemmet. Avsteg härifrån får dock göras om förhållandena är så speciella att det framstår som orimligt att kommunen anordnar skolgång på sådant sätt att eleven kan bo kvar i hemmet under skolgången. Vid denna bedömning skall särskild vikt fästas vid elevens ålder.

Vid fördelningen av elever på olika skolor skall kommunen beakta vårdnadshavares önskemål om att deras barn skall tas emot vid en viss skola så långt det är möjligt utan att andra elevers berättigade krav på placering i en skola nära hemmet åsidosätts eller att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

Kommunen får även frånga vårdnadshavarens önskemål om att deras barn skall vara placerade i en viss skola om det är nödvändigt med hänsyn till övriga elevers

trygghet och studiero. Ett placeringsbeslut som på denna grund avviker från vårdnadshavarens önskemål gäller omedelbart om inte Skolväsendets överklagandenämnd beslutar något annat.

12 §

Beslut om placering som avses i 6 § fjärde stycket får överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd.

9 kap.

18 §

Bestämmelserna i 1 kap. 20–22 §§ om omhändertagande av föremål gäller också för fristående skolor som är godkända enligt 2 § eller har rätt till bidrag enligt 8 eller 8 b §.

Denna lag träder i kraft den 1 augusti 2007.

Regeringen beslutade i februari 1999 direktiv till en parlamentarisk kommitté med uppdrag att göra en översyn av skollagstiftningen. Översynen avsåg såväl lagstiftningens struktur som hur målstyrningen kan förtydligas och förstärkas (dir. 1999:15 och 2002:9). Kommittén, som antog namnet 1999 års skollagskommitté, lade i december 2002 fram betänkandet Skollag för kvalitet och likvärdighet (SOU 2002:121). Genom förslagen i betänkandet ville kommittén främja utbildningens kvalitet och likvärdighet genom bestämmelser om ett enhetligt och gemensamt skolväsende för alla skolformer, kvalitetsarbetet i skolorna, tydliga ansvarsförhållanden mellan huvudmän och profession, delaktighet och rättssäkerhet för eleverna, en god arbetsmiljö och trygghet i skolan samt skärpt tillsyn och sanktioner. Betänkandet remissbehandlades. Inom Regeringskansliet (dåvarande Utbildnings- och kulturdepartementet) har därefter utarbetats ett utkast till lagrådsremiss med förslag till en ny skollag m.m. (U2005/5584/S), som även det har remissbehandlats. Vidare har Skolväsendets överklagandenämnd yttrat sig över en promemoria med förslag till omedelbar verkställighet av beslut där elever flyttas till en annan skola med hänsyn till övriga elevers trygghet och studiero. Promemorian finns tillgänglig i Utbildningsdepartementet (U2006/8833/RS).

I denna proposition behandlas två av de förslag som var aktuella i betänkandet respektive utkastet till lagrådsremiss. Det gäller möjligheterna dels att omhänderta föremål som används på ett störande sätt i skolverksamheten eller som kan utgöra en fara för säkerheten i denna, dels att förflytta en elev till en annan skola utan vårdnadshavarens samtycke om det är nödvändigt med hänsyn till övriga elevers trygghet och studiero.

Ett utdrag ur betänkandet i nu aktuella delar finns i *bilaga 1*. Kommitténs lagförslag i dessa delar finns i *bilaga 4*. Kapitel- och paragrafnumreringen i bilagan följer kommitténs förslag till ny skollag. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 7*.

Ett utdrag ur utkastet till lagrådsremiss i nu aktuella delar finns i *bilaga 2*. Nu aktuella lagförslag i utkastet finns i *bilaga 5*. Kapitel- och paragrafnumreringen i bilagan följer förslaget till ny skollag i utkastet. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 8*.

Ett utdrag ur promemorian som Skolväsendets överklagandenämnd har yttrat sig över finns i *bilaga 3*. Lagförslagen i samma promemoria finns i *bilaga 6*.

Remissammanställning finns tillgänglig i Utbildningsdepartementet (U2006/8833/RS).

Lagrådet

Regeringen beslutade den 18 januari 2007 att inhämta Lagrådets yttrande över de lagförslag som finns i *bilaga 9*. Lagrådets synpunkter finns i *bilaga 10*. Regeringen har följt Lagrådets förslag. I avsnitt 5 och i författningskommentaren behandlas Lagrådets synpunkter.

4 Behovet av ordning, trygghet och studiero i skolan

Prop. 2006/07:69

Skolans huvuduppgift är att ge alla elever möjlighet att tillägna sig de kunskaper samt att förmedla de grundläggande värden som de behöver som grund för att kunna klara framtida studier och yrkesliv. För att klara detta uppgift måste studiemiljön i skolan präglas av ordning, trygghet och studiero. De flesta skolor har en sådan studiemiljö i dag men det finns alltför många exempel på motsatsen.

I skolan förekommer problem med kränkande behandling som mobbning och andra trakasserier, skadegörelse och bristande studiero. Både nationella och internationella undersökningar visar på de problem som svenska skolor har på detta område (bl.a. Trends in International Mathematics and Science Study, TIMSS, 2003 och Statens skolverks rapport Attityder till skolan 2003). Denna situation är inte acceptabel. Varje form av kränkande behandling är otillåten och i strid med de grundläggande värden som den svenska skolan vilar på. Likaså är en lugn och trygg undervisningsmiljö ett oavvisligt krav.

Skolan måste ges förutsättningar att skapa en god och trygg studiemiljö för alla elever. Såväl förebyggande åtgärder som lagliga möjligheter att kraftfullt ingripa vid ordningsstörningar måste vara centrala delar i arbetet med att säkerställa en god studiemiljö.

Ett förebyggande arbete som genomsyrar hela skolans arbete är en naturlig utgångspunkt. Kommuner och enskilda huvudmän har ett stort ansvar för att skolans värdegrund är väl förankrad hos såväl rektorer, lärare och övrig skolpersonal som hos elever. I läroplanen anges att människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan kvinnor och män, samt solidaritet med svaga och utsatta är de värden som skolan skall gestalta och förmedla. I överensstämmelse med den etik som förvaltats av kristen tradition och västerländsk humanism sker detta genom individens fostran till rättskänsla, generositet, tolerans och ansvarstagande. Med denna värdegrund som utgångspunkt skall lärarna hjälpa eleverna att utveckla empati och respekt för andra människors lika värde. Skolan skall således inte vara värdeneutral, utan tydligt ta ställning för dessa grundläggande humanistiska och demokratiska värderingar.

Skolan har enligt lagen (2006:67) om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever långtgående skyldigheter att förebygga och motverka kränkande behandling, såsom mobbning och diskriminering. Samtidigt är det av stor vikt att lärare och skolledare ges verktyg och kunskap så att kvaliteten i skolornas arbete med värdegrunden kan stärkas och ge resultat i form av en god skolmiljö.

Rektorn ansvarar för att varje skola inom det offentliga skolväsendet för barn och unga skall ha ordningsregler som utarbetas och följs upp under medverkan av lärare och övrig personal samt företrädare för eleverna och deras vårdnadshavare. Ordningsregler som tagits fram i samverkan med elever och hem och som är ett levande dokument utgör en bra grund för en lugn och trygg studiemiljö, där det råder respekt för de gemensamma reglerna.

När förebyggande insatser inte är tillräckliga måste de kunna kombineras med tydliga befogenheter för rektor och lärare att ingripa i enskilda fall. Dagens regelverk ger inte tillräckligt stöd för skolpersonalen att vidta de åtgärder som behövs för att säkerställa en god studiemiljö. Lagstiftningen bör därför stärkas så att det blir tydligare vilka krav som kan ställas på en lugn och trygg skolmiljö samt vilka befogenheter som rektor och lärare har för att upprätthålla ordningen.

Regeringen avser att återkomma till riksdagen med ett förslag till ny skollag (jfr prop. 2006/07:1, utg.omr. 16, s. 92). I det arbetet kommer regeringen särskilt att betona skolans kunskapsuppdrag, lärarnas professionella frihet samt elevernas och vårdnadshavarnas valfrihet. Dessutom skall behörighetskraven för lärarna skärpas. Förslaget till ny skollag kommer också att innehålla tydligare befogenheter för rektor och lärare. Regeringen anser emellertid att frågorna om möjlighet att omhänderta föremål i skolan samt att förflytta en elev med hänsyn till andra elevers trygghet och studiero är så angelägna att de inte bör invänta beredningen av förslaget till ny skollag.

5 Omhändertagande av föremål som tillhör elever

Regeringens förslag: I skollagen skall det införas en bestämmelse som innebär att rektorn eller en lärare får omhänderta föremål från elever om föremålet används på ett sätt som är störande för skolverksamheten eller kan utgöra en fara för säkerheten i denna.

Föremålet skall återlämnas senast vid den tidpunkt då skoldagen är slut för eleven. Om eleven vid upprepade tillfällen tagit med sig föremål som har använts störande eller har bedömts utgöra en fara för säkerheten eller som till sin beskaffenhet är sådant att det finns särskild anledning att inte återlämna det, behöver föremålet inte lämnas tillbaka förrän elevens vårdnadshavare har underrättats om omhändertagandet. Ett omhändertagande får i dessa fall inte bestå längre än till och med fjärde dagen efter verkställandet av omhändertagandet.

Om det omhändertagna föremålet kan antas bli förverkat enligt vissa bestämmelser i brottsbalken, narkotikastrafflagen, lagen om förbud beträffande knivar och andra farliga föremål, lagen om förbud mot vissa dopningsmedel, vapenlagen eller lagen om förbud mot vissa hälsofarliga varor skall rektorn eller den rektorn har bestämt skyndsamt anmäla omhändertagandet till polismyndigheten. Omhändertagandet får i denna situation bestå till dess att frågan om föremålet skall tas i beslag har prövats.

Omhändertagandet skall dokumenteras skriftligt, såvida inte föremålet återlämnas senast vid lektionens slut.

Möjligheten till omhändertagande av föremål skall finnas i grundskolan, gymnasieskolan, särskolan och specialskolan samt motsvarande utbildningar i fristående skolor. Därutöver skall denna möjlighet även finnas i sameskolan.

Kommitténs förslag: Överensstämmer delvis med regeringens förslag.

Förslaget i utkastet till lagrådsremiss: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag.

Remissinstanserna: *Justitieombudsmannen (JO)* har beträffande kommitténs förslag påpekat att det förslaget inte är begränsat till elever samt att det vore önskvärt att det anges vilka omständigheter som skall anses utgöra särskilda skäl för att inte återlämna föremålet efter skoldagen. I sitt remissvar angående utkastet till lagrådsremiss noterar *JO* att hennes synpunkter i nu aktuellt avseende har beaktats. *Barnombudsmannen* har inga invändningar mot förslaget som sådant i utkastet till lagrådsremiss, men påpekar att det inte är tillåtet för personal att i förebyggande syfte söka igenom t.ex. kläder och väskor. *Sveriges elevråd – SVEA* och *Elevorganisationen i Sverige* anser beträffande kommitténs förslag att det tydligare måste framgå vilka föremål som får omhändertas. Det är också angeläget med tydliga tidsbegränsningar för hur länge föremålet får vara omhändertaget. Likaså måste man poängtera att omhändertagande i bestraffningssyfte inte är tillåtet. *Elevorganisationen i Sverige* anser att bestämmelsen i utkastet till lagrådsremiss förmedlar en känsla av bestraffningstänkande och anser att det bör tydliggöras att omhändertagande av föremål är en extrem åtgärd som skall föregås av en dialog med eleverna. *Uppsala kommun* avstyrker att det i skollagen införs ”polisiära åtgärder” för att omhänderta störande föremål. För att komma till rätta med störande elever bör dagens bestämmelser om möjlighet om utvisning från lektion vara tillräckliga. För allvarliga hot mot säkerheten bör polis tillkallas. Om lärare och rektor ges motsvarande polisiära befogenheter kan det motarbeta de demokratiska strävandena i skolan. Risk finns att det skapas klyftor mellan lärare och elev som allvarligt påverkar undervisningen. *Landsorganisationen i Sverige* ifrågasätter behovet av en reglering kring möjligheten att omhänderta föremål som är störande eller utgör en fara för säkerheten. Det torde finnas alla möjligheter för en lärare att se till att nu aktuella föremål på ett lämpligt sätt förpassas ur klassrummet. Nödvärnsrätten finns för allvarligare situationer. I övriga fall torde tillsägelser eller att visa ut eleven ur klassrummet räcka långt. *Läraryförbundet* tycker det är bra att lagen tydligt klargör att lärare får omhänderta föremål som är störande eller som utgör ett hot mot säkerheten. *Svenskt Näringsliv* har tillstyrkt kommitténs förslag som syftar till att förbättra elevens arbetsmiljö.

Skälen för regeringens förslag: Som har angetts i föregående avsnitt måste rektorer och lärare ha tydliga befogenheter att kunna fatta beslut om ingripanden för att komma till rätta med en störande eller farlig situation. Ett sådant ingripande kan vara att omhänderta föremål. Enligt dagens bestämmelser kan läraren i normalfallet enbart använda sig av tillsägelser eller utvisning från undervisningslokalen. Sådana åtgärder är emellertid inte alltid tillräckliga för att stävja situationen, utan ett mer kraftfullt ingripande kan många gånger vara nödvändigt.

Enligt regeringens mening finns det mot denna bakgrund ett angeläget behov av en bestämmelse som gör det möjligt att från en elev omhänderta föremål som är störande för skolverksamheten eller kan utgöra en fara för säkerheten i denna. Det avgörande skälet för att införa en sådan bestämmelse är att värna elevernas trygghet och studiero.

Omhändertagande av föremål av andra skäl, exempelvis som bestraffning, får däremot inte förekomma.

Det är inte föremålet i sig utan sättet på vilket det används i skolan som bör utgöra grunden för omhändertagandet. Det kan t.ex. röra sig om en mobiltelefon eller en leksak som används under lektionstid. Beträffande mobiltelefoner är det inte bara samtal som kan vara störande utan även annan hantering kan störa undervisningen eller provtillfället. Det finns även föremål som redan i sig utgör en fara för säkerheten i skolverksamheten, exempelvis fyrverkeripjäser eller kemikalier, vilka bör kunna omhändertas oavsett på vilket sätt de används. Visserligen finns redan enligt gällande rätt vissa möjligheter att ingripa mot farliga föremål med stöd av brottsbalkens allmänna nöd- och nödvärnsbestämmelser. Vanligtvis är dock de situationer som uppstår på skolor inte så hotande att dessa bestämmelser kan tillämpas. Den föreslagna bestämmelsen är därför utformad så att den täcker även sådana fall.

När det gäller återlämnande av ett omhändertaget föremål bör följande gälla. Föremålet skall i normalfallet återlämnas senast vid skoldagens slut. Om eleven vid upprepade tillfällen medfört störande föremål, eller om föremålet typiskt sett är farligt för elever i skolmiljön t.ex. alkoholhaltiga drycker, skall dock återlämnandet få anstå till dess elevens vårdnadshavare har underrättats. Detta förutsätts ske skyndsamt. Motsvarande skall gälla för föremål som kan utgöra en fara för personalen i skolan. Av rättssäkerhetsskäl bör det enligt regeringens mening i lagen dock finnas en bortre tidsgräns för hur länge ett omhändertagande får bestå. En lämplig avvägning gentemot behovet att upprätthålla ordningen i skolverksamheten är att ett omhändertagande inte får bestå längre än till och med fjärde dagen efter verkställandet av omhändertagandet.

För vissa olämpliga föremål bör dock en annan ordning än återlämnande till eleven eller dennes vårdnadshavare gälla. Så bör vara fallet om innehavet av föremålet strider mot bestämmelser i brottsbalken eller viss annan lagstiftning till skydd för allmän ordning och säkerhet. Hit hör t.ex. fall av innehav av vapen, narkotika eller brottsverktyg. I utkastet till lagrådsremiss med förslag till en ny skollag föreslogs för dessa fall att skolans personal skall överlämna denna typ av föremål till polismyndighet. För att inte åstadkomma en för skolan onödigt betungande ordning bör emellertid i dessa situationer i stället gälla att omhändertagandet skyndsamt anmäls till polisen. I dessa situationer bör omhändertagandet bestå till dess att frågan om föremålet skall tas i beslag har prövats.

Det är viktigt att den som omhändertar ett föremål skriftligt dokumenterar detta i de fall föremålet inte återlämnas senast vid lektionens slut. Skyldigheten att dokumentera bör framgå av lagen. I lagrådsremissen var förslaget utformat så att dokumentations-skyldigheten inträdde om föremålet inte återlämnades senast vid skoldagens slut. Enligt *Lagrådets* mening borde det övervägas om inte de omhändertaganden som varade kortare tid än så också dokumenterades. Mot denna bakgrund kan enligt regeringens mening en rimlig avvägning vara att ställa upp krav på dokumentering i de fall föremålet inte återlämnas senast vid lektionens slut.

Det är också viktigt att omhändertagen egendom förvaras på ett betryggande sätt. Skadas egendomen under den tid som skolan förvarar den kan skolan bli skadeståndsskyldig.

Tillämpningsområdet för bestämmelsen om omhändertagande av föremål bör begränsas till grundskolan, gymnasieskolan, särskolan och specialskolan samt motsvarande utbildningar i fristående skolor. Därutöver bör bestämmelsen gälla i sameskolan. Behovet av motsvarande reglering i övriga skolformer, t.ex. vuxenutbildningen, kan inte anses vara så stort att det för närvarande är motiverat med lagstiftning.

6 Förflyttning av elever med hänsyn till övriga elevers trygghet och studiero

Regeringens förslag: I skollagen skall det införas en bestämmelse för grundskolan som innebär att kommunen mot vårdnadshavarens önskemål kan besluta att flytta en elev till en annan skola än den han eller hon skall placeras i eller är placerad i. Kommunen får bara fatta ett sådant beslut om det är nödvändigt med hänsyn till övriga elevers trygghet och studiero.

Beslutet skall kunna överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd och det skall gälla omedelbart, såvida inte nämnden genom inhibition beslutar annat i samband med ett överklagande dit.

Regeringens bedömning: Skolväsendets överklagandenämnd bör kunna delegera beslutanderätten av ett inhibitionsyrkande till nämndens ordförande.

Kommitténs förslag: Överensstämmer i sak väsentligen med regeringens förslag. Kommittén föreslog inte någon omedelbar verkställighet av beslutet.

Förslaget i utkastet till lagrådsremiss: Överensstämmer i huvudsak med regeringens förslag, förutom att det i utkastet inte föreslogs omedelbar verkställighet av beslutet.

Förslaget i remissen till Skolväsendets överklagandenämnd: Överensstämmer i allt väsentligt med regeringens förslag.

Remissinstanserna: *Justitieombudsmannen* har betonat vikten av att möjligheten att tvångsvis förflytta en elev endast används när alla andra möjligheter att komma till rätta med elevens beteende uttömts. Kraven på ett rättssäkert förfarande tillgodoses genom att det går att överpröva beslutet. *Kammarrätten i Stockholm* menar att bestämmelsen i kommitténs förslag angående möjligheten att tvångsvis flytta elev till annan skolenhet är alltför allmänt hållen och kan leda till problem vid tillämpningen. *Barnombudsmannen* anser att formuleringen ”av andra särskilda skäl” i kommitténs förslag är för generellt utformad och kan leda till godtycke. Förslaget kan därför inte accepteras med tanke på elevernas rättsäkerhet. Tvångsförflyttning är en ytterst ingripande åtgärd. Skall sådant överhuvudtaget få förekomma är det av yttersta vikt att denna åtgärd begränsas till de grävsta fallen av mobbning.

Hallstahammars kommun tillstyrker kommitténs förslag som innebär att möjligheten att flytta elever mot deras vilja vidgas.

Ingen remissinstans har yttrat sig över förslaget i utkastet till lagrådsremiss.

Skolväsendets överklagandenämnd tillstyrker de till nämnden remitterade förslagen.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Som har angetts ovan finns det behov av ett ökat utrymme för skolan att kunna vidta åtgärder för att säkerställa ordning och studiero i enskilda fall. En sådan åtgärd är att i undantagsfall kunna flytta en elev till en annan skola om det behövs med hänsyn till övriga elevers trygghet och studiero. Gällande rätt medger att en elev kan flyttas till en annan skola på grund av elevens eget stödbehov. Utgångspunkten är dock att stödbehovet i första hand skall kunna tillgodoses på den skola där eleven går. Om en elev under sin skolgång får ett så stort stödbehov att det skulle medföra betydande ekonomiska eller organisatoriska svårigheter för en kommun att ge stödet i den skola där eleven går, får eleven flyttas till en skola där stödet lättare kan ges.

Regeringens förslag innebär att en elev nu också skall kunna flyttas om det är nödvändigt på grund av att beteende och handlingar negativt påverkar andra elevers trygghet och studiero.

Avgörande vid bedömningen bör vara att det inte finns något annat sätt att tillförsäkra övriga elever en tillräckligt trygg skolmiljö och att andra, för den berörda eleven, mindre ingripande sätt att nå det eftersträvade resultatet har prövats och bedömts som otillräckliga. I detta ligger att en elev alltid bör ha möjlighet att komma till tals innan ett beslut fattas och att skolan i första hand skall eftersträva vårdnadshavarnas medgivande. Bestämmelsen är avsedd att tillämpas restriktivt.

Det är naturligtvis angeläget och det ligger i sakens natur att den mottagande skolan gör allt för att underlätta bytet av skola, både för den elev som förflyttas och för övriga elever på den nya skolan. Häri ligger att erforderliga stödinsatser ställs till förfogande i den skola till vilken eleven har flyttats (jfr t.ex. bestämmelserna om särskilda stödinsatser i 5 kap. grundskoleförordningen [1994:1194]).

Ett beslut om att mot vårdnadshavarens vilja flytta eleven med hänsyn till övriga elevers trygghet och studiero får således anses utgöra en mycket ingripande åtgärd i elevens skolgång. För att garantera elevens rättssäkerhet bör ett sådant beslut kunna överklagas. Eftersom en sådan prövning kräver särskild kompetens på skolområdet bör överklagandet prövas av Skolväsendets överklagandenämnd.

Som nyss angetts bör ett beslut att flytta en elev på den aktuella grunden vara en yttersta åtgärd som vidtas när andra möjliga åtgärder prövats och bedömts vara otillräckliga. Det är därför rimligt att anta att när en sådan åtgärd aktualiseras så finns det oftast ett behov av att den skall kunna verkställas omedelbart. Typiskt sett kan det handla om situationer då kommunen måste flytta på elever som kränker andra eller är våldsamma, splittra destruktiva kamratgäng osv. Övriga elevers trygghet och studiero måste då snabbt kunna ges företräde framför den eller de störande elevernas intresse av att få gå kvar i den aktuella skolan. Regeringen anser därför att beslut om att flytta elever med hänsyn till övriga elevers trygghet och studiero skall gälla omedelbart.

Om beslutet överklagas kan man med hänsyn till ärendets karaktär normalt utgå från att Skolväsendets överklagandenämnd prövar ärendet utan dröjsmål. Mot bakgrund av att nämnden är beslutsför med tre ledamöter bör den också vid behov kunna inkallas med kort varsel. En snabb överprövning blir således möjlig. Regeringen anser att rättssäkerhetsskäl gör att det bör införas en möjlighet till inhibition av beslutet, dvs. ett avbrytande av verkställigheten i avvaktan på en slutlig prövning. För att ytterligare underlätta en snabb handläggning bör nämnden kunna delegera beslutanderätten avseende ett inhibitionsyrkande till nämndens ordförande. Regeringen avser att i förordning reglera delegeringsmöjligheten.

Behovet av den typ av åtgärder som föreslås i detta avsnitt finns främst på grundskolans område. I gymnasieskolan finns möjlighet för rektorn att i vissa fall besluta om avstängning i avvaktan på styrelsens slutliga ställningstagande i en fråga om avstängning. Beträffande fristående skolor finns normalt ingen möjlighet för huvudmannen att förflytta en elev. Om bestämmelsen skulle gälla för fristående skolor skulle detta innebära att kommunen blir skyldig att i nu aktuella situationer ta emot elever från enskilda huvudmän. Det finns för närvarande inte skäl att införa en sådan reglering.

7 Ikraftträdande

Ändringarna i skollagen (1985:1100) föreslås träda i kraft den 1 augusti 2007.

8 Ekonomiska konsekvenser

Regeringens förslag om omhändertagande av föremål syftar till att ge rektorer och lärare en bättre och tydligare möjlighet att säkerställa trygghet och studiero i skolan. Den administration som kan antas följa med bestämmelsen, främst förvaring av föremålet samt dokumentation över omhändertagandet om återlämnande inte sker vid lektionens slut, kan inte anses vara av den karaktären att det innebär någon merkostnad för huvudmännen.

När det gäller förslaget om att kunna flytta elever med hänsyn till övriga elevers trygghet och studiero gör regeringen även här bedömningen att det inte kan anses innebära några merkostnader för huvudmännen. Av rättssäkerhetsskäl föreslås att sådana beslut skall kunna överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd. Detta innebär att en ny ärendegrupp tillförs nämndens verksamhet. Regeringens bedömning är dock att antalet överklaganden kommer att utgöra en så liten del av nämndens totala verksamhet att de kan hanteras inom ramen för nämndens befintliga resurser. Det merarbete som kan uppstå hos huvudmannen i samband med att ett beslut överklagas kan enligt regeringens mening inte anses vara av den karaktären att det innebär ökade kostnader.

1 kap.

Omhändertagande av föremål

19 §

I paragrafen, som är ny, anges tillämpningsområdet inom det offentliga skolväsendet för de nya bestämmelserna i 20–22 §§ om omhändertagande av föremål som tillhör elever. Möjligheten till omhändertagande skall finnas i grundskolan, gymnasieskolan, särskolan, specialskolan och sameskolan. Dessutom finns i paragrafen en hänvisning till 9 kap. 18 §. Där anges i vilken omfattning bestämmelserna i 20–22 §§ är tillämpliga för fristående skolor.

20 §

I paragrafen, som är ny, anges under vilka förutsättningar och i vilka sammanhang lärare och rektorer kan använda sig av befogenheten att omhänderta föremål som tillhör elever och alltså på detta sätt rubba besittningen till föremål som på olika sätt kan anses tillhöra en elev.

Det är bara *lärare och rektorer* som har den rättsliga möjligheten att göra ett omhändertagande. Med lärare jämställs här förskollärare och fritidspedagoger som bedriver undervisning inom grundskolans ram. Andra personalkategorier inom skolan har således inte denna befogenhet. Lärares och rektors befogenheter är överlappande, dvs. det föreskrivs inte att lärare får göra ett omhändertagande i vissa situationer och att rektorer får göra detta i övriga fall. I praktiken blir det sannolikt så att det är läraren som i samband med undervisningstillfällena gör ett omhändertagande om det behövs. Det är naturligtvis möjligt att även i dessa situationer tillkalla rektorn för övervägande av lämplig åtgärd. Vem som sedan fattar ett omhändertagandebeslut får läraren och rektorn i en sådan situation komma överens om. Även när det gäller omhändertagande av föremål som används eller påträffas i entréer, korridorer, uppehållsrum etc. har både rektorn och lärare den rättsliga befogenheten att göra ett omhändertagande. Förutom vid verksamhet som bedrivs inom skolans lokaler är bestämmelsen tillämplig vid inslag som är en del av utbildningen men som bedrivs utanför skolområdet, t.ex. skolresor, museibesök och friluftsdagar.

Ett omhändertagande av föremål som kan härledas till en elev får ske i två situationer.

I det ena fallet gäller att föremålet i fråga får omhändertas *om det används på ett för skolverksamheten störande sätt*. I detta får också anses ligga att saken alldeles nyligen har använts på ett sådant sätt. I dessa situationer är det alltså inte föremålet i sig utan sättet på vilket det används i skolan som utgör grunden för omhändertagandet. Det kan exempelvis röra sig om en mobiltelefon eller en leksak som används under lektionstid och som stör undervisningen eller provtillfället. Störningsmomenten kan naturligtvis variera, t.ex. kan en mobiltelefon användas på olika sätt: samtal, fotografering, uppkoppling mot Internet, hantering av textmeddelanden; i takt med teknikutvecklingen kommer det sannolikt att uppstå fler användningsområden som kan inverka

menligt på skolverksamheten. Det kan även röra sig om objektivt sett harmlösa föremål, t.ex. pinnar, stenar etc., som en elev av någon anledning tagit med till skolan och där använder på ett störande sätt. Avgörande för om ett omhändertagande får ske är således om verksamheten i skolan störs.

Det andra fallet avser kategorin föremål som redan i sig utgör *en fara för säkerheten i skolverksamheten*, exempelvis pyrotekniska attiraljer eller kemikalier. Men det kan också röra sig om föremål som endast genom ett förmodat användningssätt kan utgöra en fara för säkerheten såsom en kniv eller något annat verktyg, berusningsmedel eller en leksak vilken kan användas på ett sätt så att fara uppstår.

För tydlighets skull bör nämnas att en ordning innebärande att eleverna i förebyggande syfte ges möjlighet att lämna ifrån sig t.ex. mobiltelefoner i samband med lektionspassets början inte är att betrakta som ett omhändertagande från skolans sida, eftersom ett sådant överlämnande sker på frivillig grund.

Med stöd av bestämmelsen kan lärare och rektorer alltså omhänderta föremål som ligger på bänkar, hyllor, stolar etc. Även om eleven håller det störande föremålet i handen bör läraren kunna ta föremålet från eleven för att kunna genomföra ett omhändertagande. En uttömmande beskrivning av gränserna för rektorernas och lärarnas befogenheter kan av naturliga skäl inte göras. Rent allmänt kan sägas att något rättsstridigt våld, tvång eller hot inte får förekomma. Om det klart framgår att eleven fysiskt motsätter sig ett omhändertagande måste det följaktligen avbrytas. Vissa gränsdragningar kan naturligtvis uppkomma i den praktiska tillämpningen. Som framgår nedan ger bestämmelsen inte någon rätt till kroppsvisitation. Detta medför att en rektor eller en lärare inte kan omhänderta ett föremål som är dolt i t.ex. en väska eller ett klädesplagg. *Lagrådet* har här uppmärksammat vad som kan anses gälla för föremål som enbart delvis förvaras i klädesplagg, t.ex. om en elev lyssnar på en mp3-spelare som förvaras i fickan. För att ett omhändertagande skall kunna göras i en sådan situation måste gälla att åtgärden kan genomföras på ett sätt som innebär att någon undersökning av kläder eller väskor etc. inte äger rum, något som inte är fallet om eleven medverkar till omhändertagandet genom att ta upp föremålet ur fickan.

Ett elevskåp bör kunna genomsökas om det finns anledning att tro att ett föremål som används störande eller utgör en fara för säkerheten på skolan har placerats där. Dessa utrymmen anses inte som privata utan har vanligtvis ställts till elevernas förfogande för förvaring av böcker och andra för skolarbetet nödvändiga hjälpmedel. För att kunna genomsöka denna typ av förvaringsutrymmen måste dock eleverna på ett tydligt sätt få klart för sig vilka regler som gäller för användningen av skåpen och att skolledningen förfogar över dubblettnycklar, se JO 1988/89 s. 352 och JO:s beslut den 1 mars 1991, dnr 2819-1990. Eventuella väskor som förvaras i skåpen får dock inte öppnas, se vidare nedan.

När det blir aktuellt att omhänderta föremål som påträffas i gemensamma utrymmen och som inte uppenbart tillhör en särskild elev gäller den begränsningen att föremålet åtminstone måste kunna antas tillhöra någon elev för att ett omhändertagande skall kunna genomföras. Råder osäkerhet om vem föremålet tillhör – det kan exempelvis finnas

tillfälliga besökare och hantverkare etc. i skolan, t.ex. i en cafeteria – kan ett omhändertagande inte fullföljas med stöd av bestämmelsen.

Den rätt till besittningsrubbnings som denna bestämmelse medger innefattar inte någon rätt för lärare och rektorer att eftersöka föremål i kläder, väskor eller andra saker som någon bär med sig. Ett sådant förfarande är typiskt sett att betrakta som kroppsvisitation, något som är förbjudet för offentliga skolor om det inte finns lagstöd för förfarandet, se 2 kap. 6 och 12 §§ regeringsformen. Bestämmelsen ger inte sådant utrymme. Beträffande fristående skolor finns regler i brottsbalken som på samma sätt hindrar lärare och rektorer från att använda kroppsvisitation som medel för att kunna omhänderta föremål, främst brotten intrång i förvar (4 kap. 9 § brottsbalken) samt ofredande (4 kap. 7 § samma lag).

I extrema fall kan brottsbalkens allmänna nöd- och nödvärnsbestämmelser ge stöd för mer långtgående åtgärder än vad den nu föreslagna bestämmelsen möjliggör.

Den som tvångsvis har omhändertagit egendom anses enligt rättspraxis ha ett ansvar för att egendomen inte skadas, s.k. vårdplikt. Ett omhändertagande i de situationer som här är aktuella är för de offentliga skolorna att betrakta som myndighetsutövning, vilket medför att 3 kap. 2 § skadeståndslagen (1972:207) kan bli tillämplig. Där anges att om sakskada vållats genom försummelse i verksamheten, så skall skadan ersättas. För de fristående skolorna där elevens skolgång anses vila på avtalsrättslig grund kan 2 kap. 1 § skadeståndslagen aktualiseras vid försumlighet från skolans sida.

Ovanstående bestämmelser i skadeståndslagen kan också bli aktuella om egendomen skadas i samband med omhändertagandet. Av betydelse i sammanhanget är naturligtvis också hur egendomen är försäkrad och vilka ansvarsförsäkringar som skolan har tecknat.

21 §

I paragrafen, som är ny, anges när ett omhändertaget föremål skall återlämnas och hur man skall förfara om det omhändertagna godset kan antas bli förverkat enligt bestämmelser i strafflagstiftningen.

Av *första stycket* följer att ett omhändertaget föremål i normalfallet skall återlämnas till eleven senast vid skoldagens slut. Som framgår av lagtexten avses skoldagen för den enskilda eleven. Det är inte meningen att eleven skall behöva återvända till skolan vid stängningsdags för att få ut föremålet i fråga. När skoldagen tar slut varierar naturligtvis för olika elever. I de flesta fall blir det när den schemalagda verksamheten upphör men det kan finnas andra tidpunkter, t.ex. efter en organiserad läxläsning, fall av kvarsittning osv., som avgör när skoldagen tar slut. Avsikten är dock att omhändertagen egendom skall återlämnas så snart omhändertagandet inte längre behövs för att syftet med åtgärden skall uppnås. Om eleven vid upprepade tillfällen tagit med sig föremål som omfattas av 20 § eller om det med hänsyn till föremålets beskaffenhet finns särskild anledning till att inte återlämna det, behöver dock föremålet inte lämnas tillbaka förrän vårdnadshavaren har underrättats om åtgärden. Mot bakgrund av att ett omhändertagande enbart får bestå under några dagar, se vidare nedan, säger det sig självt att underrättelsen till vårdnadshavaren måste ske skyndsamt. Om en underårig elev vid

upprepade tillfällen medtar föremål som omfattas av första stycket innebär bestämmelserna att det upprepade beteendet i sig utgör grund för att ta kontakt med vårdnadshavaren för att diskutera den uppkomna situationen. Hur återlämnandet ska arrangeras blir i denna situation en fråga för vårdnadshavaren att ta ställning till. Föremål, vars medtagande motiverar att återlämnandet bör anstå och kontakt tas med vårdnadshavaren redan vid första tillfället, torde i allmänhet vara sådana att de utgör en fara för säkerheten i skolan. Det kan t.ex. röra sig om alkoholhaltiga drycker eller sådana föremål som omfattas av andra stycket i bestämmelsen (se nedan). Det ligger i sakens natur att underrättelseskyldigheten avseende vårdnadshavaren endast träffar elever som är omyndiga. Om eleven har fyllt arton år eller dessförinnan har ingått äktenskap, och det omhändertagna föremålet inte omfattas av andra stycket, skall föremålet sålunda alltid återlämnas till eleven senast vid skoldagens slut.

Ett omhändertagande får i de fall som avses i första stycket under alla omständigheter inte bestå längre än till och med den fjärde dagen efter dagen för verkställandet av omhändertagandet. En sådan dag kan naturligtvis inträffa under en helgdag. Skolorna måste därför ha ett bevakningssystem, så att återlämnanden vid behov kan göras före långhelger etc.

Av *andra stycket* följer att vissa föremål inte skall återlämnas utan i stället skall omhändertagandet anmälas till polismyndigheten. Det rör sig om föremål som med stöd av angivna lagar kan bli förverkade. Uppräkningen av lagbestämmelser är uttömmande. Det kan röra sig om narkotiska preparat, om brottsverktyg (t.ex. en dyrk eller sprayburkar med färg som befaras komma till användning vid skadegörelse), om knivar eller vapen etc. Tanken är naturligtvis inte att lärare och rektorer ska göra ingående bedömningar av huruvida ett omhändertaget föremål kan tänkas bli förverkat med stöd av strafflagstiftningen, t.ex. att föremålet i fråga kan utgöra utbyte av brott och på den grunden tänkas bli förverkat. Bestämmelsen är därför utformad så att redan om det kan antas att föremålet kan bli förverkat, så skall omhändertagandet anmälas till polisen i stället för att återlämnas. Att anmälan till polisen skall ske skyndsamt innebär att den skall göras omgående. Bestämmelsen pekar ut rektorn som den som ska ombesörja att en anmälan görs. Rektorn kan dock delegera anmälningsskyldigheten till en annan anställd generellt eller för ett särskilt omhändertagande. I dessa situationer får omhändertagandet bestå till dess att frågan om föremålet skall tas i beslag har prövats. Det är särskilt viktigt att dokumentationen enligt 22 § blir grundligt gjord i dessa fall, eftersom dokumentationsmaterialet kan underlätta handläggningen av beslagsfrågan.

22 §

I paragrafen, som är ny, regleras i vilka sammanhang ett omhändertagande av föremål skall dokumenteras.

Den som har genomfört ett omhändertagande skall skriftligen dokumentera omhändertagande av föremål som inte återlämnas senast vid lektionens slut. Eftersom ett omhändertaget föremål i normalfallet skall återlämnas så snart det kan ske utan att syftet med åtgärden förfelas

kommer de flesta omhändertaganden att vara av högst tillfällig karaktär, dvs. längst till lektionens slut. Att i dessa fall kräva skriftlig dokumentation har ansetts som alltför administrativt betungande för att motivera ett sådant krav.

I de fall föremål omhändertas vid utbildningsmoment som inte sker i de vanliga undervisningslokalerna, t.ex. under studiebesök, friluftsdagar etc., så får lektionsbegreppet motsvara en sammanhängande, pågående aktivitet, t.ex. den tid som ett museibesök varar eller ett avgränsat moment under en idrottstävling. Beträffande lunchuppehåll, andra raster, håltimmar etc. får gälla att lektionens slut motsvaras av den tidpunkt då utbildningsmomentet återupptas.

4 kap.

6 §

Till paragrafen har fogats ett nytt *fjärde stycke* där en bestämmelse har införts som möjliggör för kommunen att vid särskild sorts misskötsamhet från en elevs sida förflytta denne till en annan skola.

Om det uppstår problem på en skola till följd av att en elev missköter sig på ett sådant sätt att det påverkar andra elever i den meningen att deras trygghet och studiero i skolan försämras får det förutsättas att dessa problem normalt kan lösas utan att någon elev måste byta skola. I många fall kan det antas att den elev som uppträder olämpligt behöver någon form av särskilt stöd. Sådant stöd skall i första hand ges vid den skola där eleven är placerad. Det kan dock finnas vissa undantagsfall där kommunen, av hänsyn till övriga elevers trygghet och studiero, måste flytta en elev som har misskött sig till en annan skola, trots att eleven kan få erforderligt stöd vid den skola där han eller hon fullgör sin utbildning. I vissa fall kanske såväl skola som elev och vårdnadshavaren är överens om att ett byte av skola är den bästa lösningen för alla parter. Troligtvis kommer dock en sådan samsyn i en del fall inte att finnas. Förevarande bestämmelse ger då kommunen möjlighet att frångå vårdnadshavarens önskemål om det är nödvändigt med hänsyn till övriga elevers trygghet och studiero.

Misskötsamheten behöver inte vara direkt riktad mot de andra eleverna, utan bestämmelsen kan tillämpas även om eleverna påverkas indirekt genom att t.ex. en lärare är utsatt för en elevs agerande. Avgörande är att elevens beteende har en negativ inverkan på andra elevers trygghet och studiero. Möjligheten att förflytta en elev enligt denna bestämmelse skall tillämpas restriktivt. Utgångspunkten måste vara att andra insatser har prövats och att det inte finns några andra sätt att ge de övriga eleverna en acceptabel skolmiljö. Kommunen måste göra en samlad bedömning av alla relevanta omständigheter i det enskilda fallet varvid särskilt måste beaktas möjligheten att genom andra, för den berörda eleven, mindre ingripande åtgärder nå det eftersträvade resultatet. Avgörande för att bestämmelsen skall kunna tillämpas är således att flyttningsåtgärden är *nödvändig*. I detta ligger att alla andra möjligheter att åstadkomma en lösning på problemet är uttömda.

Som ovan nämnts är dessa beslut till sin art mycket ingripande för den enskilda eleven och innefattar myndighetsutövning när det gäller

skolpliktiga elever. I detta sammanhang bör därför erinras om de begränsningar som finns i en kommunal nämnds möjligheter att delegera sin beslutanderätt till exempelvis tjänstemän, se 6 kap. 33 och 34 §§ kommunallagen (1991:900).

Av den föreslagna regleringen i 4 kap. 12 § framgår att det aktuella beslutet får överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd. Besluten gäller omedelbart, såvida inte överklagandenämnden beslutar annat i samband med ett överklagande dit. Här finns alltså en möjlighet att begära s.k. inhibition, dvs. ett avbrytande av verkställigheten, i samband med att beslutet överklagas. Kommunen kan naturligtvis även utforma sitt placeringsbeslut så att det får verkan först vid en senare tidpunkt. På detta sätt kan kommunen alltså själv skjuta på verkställigheten. I detta sammanhang måste också erinras om bestämmelsen i 28 § förvaltningslagen (1986:223). Där anges att ett överklagande av en myndighets beslut förfaller, om myndigheten själv ändrar beslutet så som klaganden begär. Det finns alltså en möjlighet – och även en skyldighet – för kommunen att häva sitt eget placeringsbeslut även efter ett överklagande till Skolväsendets överklagandenämnd, något som kan bli aktuellt om förutsättningarna för beslutet har ändrats.

12 §

I paragrafen, som är ny, införs en ny överklagandebestämmelse.

Beslut enligt den nya bestämmelsen i 4 kap. 6 § fjärde stycket innebär att kommunen mot vårdnadshavarnas önskemål kan förflytta en elev till en annan skola om det är nödvändigt med hänsyn till övriga elevers trygghet och studiero får överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd. Förvaltningslagen (1986:223) är tillämplig på kommunens beslut om förändrad placering av en elev med stöd av nämnda bestämmelse, vilket bl.a. innebär att överklagandeskriften skall ha inkommit till kommunen inom tre veckor från den dag klaganden fick del av beslutet. Likaså innebär förvaltningslagens tillämpning på dessa beslut att de skall motiveras och att kommunens vidtagna åtgärder i ärendet måste framgå av det skriftliga material som ligger till grund för överklagandenämndens prövning.

9 kap.

18 §

I denna paragraf, som är ny, regleras tillämpningsområdet för bestämmelserna i 1 kap. 20–22 §§ om omhändertagande av föremål, som används på ett för skolverksamheten störande sätt eller utgör en fara för säkerheten i denna, när det gäller fristående skolor.

De fristående skolor som omfattas av ovannämnda bestämmelser är de som godkänts enligt 9 kap. 2 §, dvs. de som motsvarar grundskolan, obligatoriska sarskolan och specialskolan samt de som har rätt till bidrag enligt 9 kap. 8 eller 8 b §, dvs. de som motsvarar gymnasieskolan och gymnasiesarskolan. Genom denna avgränsning faller t.ex. de internationella skolorna samt riksinternatskolorna utanför tillämpningsområdet. Riksinternatskolornas ställning i utbildningsväsendet är föremål för översyn i arbetet med en ny skollag.

Utdrag ur betänkandet Skollag för kvalitet och likvärdighet (SOU 2002:121) i de delar som behandlar omhändertagande av vissa föremål samt förflyttning av elever om det föreligger särskilda skäl

Prop. 2006/07:69
Bilaga 1

I betänkandet Skollag för kvalitet och likvärdighet (SOU 2002:121) anges följande under rubriken Omhändertagande av vissa föremål (s. 400–402).

I ökande grad tar elever idag med sig till skolan diverse önskade föremål. Det kan vara sådana föremål som är störande för verksamheten i skolan och sådana som kan utgöra en fara för säkerheten och andra elevers behov av trygghet.

Det har under åren handlat om diverse föremål som störande leksaker, pipande klockor och just nu mobiltelefoner. Mobiltelefonen är inte bara störande utan kan också lätt bli ett hjälpmedel genom möjligheten att koppla upp sig mot Internet och att sända och ta emot textmeddelanden.

Vad gäller föremål som kan utgöra ett hot mot säkerheten, knivar m.fl. vapen, finns lagen (1988:254) om förbud beträffande knivar och andra farliga föremål, knivlagen, som bl.a. förbjuder att knivar och andra farliga föremål innehas inom skolområde där grundskole- och gymnasieundervisning bedrivs. Föremål som innehas i strid med dessa bestämmelser skall förklaras förverkade. Detta förfaringsätt förfogar inte skolans personal över. För tillämpning av knivlagen måste skolan tillkalla polis.

I brottsbalken finns regler om nödvärn men de situationer som uppstår på skolor är vanligtvis inte så hotande att nödvärnsbestämmelserna kan tillämpas.

JO har granskat en skolas omhändertagande av egendom tillhörande en elev. Skolan hade omhändertagit en elevs laserpenna och den återlämnades inte förrän efter nästan ett och ett halvt år (JO 2001/02 s. 380). JO framhåller i sin bedömning att skolan kan anta egna ordningsregler som slår fast vilka typer av föremål som från ordnings- och säkerhetssynpunkt inte är tillåtna att inneha eller att använda inom skolans område. Sådana ordningsregler får självfallet inte vara utformade så att de strider mot lag eller annan författning. JO konstaterar att någon författningsbestämmelse som uttryckligen ger skolan rätt att omhänderta elevers egendom av ordnings- eller säkerhetsskäl inte finns. Frågeställningen i ärendet föranledde JO till bl.a. följande kommentar.

Det kan inte vara ovanligt att det i skolan uppkommer situationer där det blir nödvändigt för personalen att ingripa mot en elev för att denne innehar föremål som antingen stör undervisningen eller utgör en fara för säkerheten. Med stöd av brottsbalkens nödregler kan föremål omhändertas för att avvärja omedelbar fara. I de fall det rör sig om föremål som är förbjudna att inneha enligt lag kan skolpersonalen vända sig till polisen som har rätt att ta föremålet i beslag. När det gäller möjligheten att ingripa mot andra typer av föremål och i situationer som inte är så allvarliga att de kan bedömas som nödsituationer synes rättsläget oklart. Om (de ovan angivna) föreskrifterna angående disciplinära åtgärder anses uttömda, eller inte användbara, kan det tyckas att skolpersonalen – som en absolut sista åtgärd – borde ha möjlighet att omhänderta ett föremål under den tid som är nödvändig för att komma till rätta med problemet.

Kommittén föreslår att en ny bestämmelse tas in i skollagen för att ge lärare och rektor en sådan möjlighet att ingripa som JO berör i sitt beslut. Bestämmelsen återfinns i 3 kap. 6 § och skall gälla all verksamhet inom skolväsendet.

Med den lagbestämmelse som kommittén föreslår får rektor och lärare rätt att omhänderta sådana föremål som antingen är störande för undervisningen eller annan verksamhet i skolan eller som utgör ett hot mot säkerheten. Kommittén utgår från att det i ordningsregler som rektor, skolans personal, elever och vårdnadshavare utarbetar tillsammans behandlas vilka föremål och annat som kan anses störande eller utgör hot mot säkerheten. Därmed blir det känt för alla i skolan vilka slags föremål som det kan bli fråga om att omhänderta.

Omhändertagandet innebär att elevens besittning av föremålet rubbas och att skolan har laglig rätt att ha föremålet i sin besittning. Omhändertagandet syftar till att förhindra störning i verksamhet eller fara för säkerheten. När omhändertagandet inte längre kan motiveras med dessa syften skall föremålen återlämnas. Omhändertagande i rent bestraffningssyfte får således inte förkomma.

En längre tids omhändertagande av föremålet kan därför inte bli aktuellt enligt detta lagrum. Omhändertagna föremål bör återlämnas senast vid skoldagens slut, om inte särskilda skäl föranleder annat. Särskilda skäl kan t.ex. föreligga om det är fråga om ett föremål som bör överlämnas till polisen, vid upprepade förseelser eller när vårdnadshavare behöver kontaktas innan föremålet återlämnas.

I betänkandet anges beträffande val av skolenhet inom kommunen bl.a. följande (s. 408 och 409).

Kommitténs förslag avseende elevs rätt att få gå i den av kommunens skolenheter där vårdnadshavarna önskar att eleven skall gå finns för grundskolans del i 7 kap. 12 § första stycket. Där föreslås också (punkt 3) att det skall finnas en möjlighet att frångå vårdnadshavarens önskemål om ”det finns andra särskilda skäl”. Sådana skäl kan vara att en elev allvarligt stör sina kamraters studiero eller utsätter sina kamrater och lärare för mobbning och trakasserier, övergrepp eller annan fara. Att på detta sätt flytta en elev mot dennes vilja till en annan skolenhet skall inte ses som en bestraffning av denne. Det rör sig om en åtgärd som är nödvändig för att ge andra elever de förhållanden de har rätt att kräva i skolan. Att en sådan förflyttning inte utgör en disciplinär åtgärd medför också att det inte går att säga att vissa typer av misskötsamhet alltid skall leda till förflyttning. Det är inte främst graden av misskötsamhet som styr om en förflyttning är motiverad. Avgörande måste i stället vara att det inte finns några andra sätt att ge övriga elever en acceptabel skolmiljö. För att avgöra detta krävs en samlad bedömning av relevanta omständigheter i det enskilda fallet varvid särskilt måste beaktas möjligheten att genom andra, för den berörda eleven, mindre ingripande åtgärder nå det eftersträvade resultatet.

Utdrag ur utkastet till lagrådsremiss med förslag till en ny skollag m.m. i de delar som behandlar omhändertagande av föremål samt förflyttning av elever med hänsyn till övriga elevers rätt till trygghet och studiero

Prop. 2006/07:69
Bilaga 2

I Utbildnings- och kulturdepartementets utkast till lagrådsremiss med förslag till en ny skollag m.m., som remitterades den 20 juni 2005, anges följande under rubriken Omhändertagande av föremål (s. 210 och 211).

En beprövad erfarenhet är att skolans ordningsregler fungerar bäst om de som berörs får vara med och utarbeta dem och på så vis göra dem till sina. Detta sker också på de flesta skolor, inte bara en gång utan med jämna mellanrum, så att nya elevgenerationer får vara med och formulera vad som skall gälla på just deras skola. Ordningsregler kan vara den konkreta manifestationen av en mycket bredare och djupare diskussion om relationer, respekt för andra och ansvar för den gemensamma miljön. Även föräldrar bör involveras i denna process, så att det i bästa fall kan utvecklas en samsyn mellan skola och hem om vilka regler som man kommit överens om.

Det finns dock situationer när de vuxna måste fatta beslut om ingripanden för att komma till rätta med en störande eller farlig situation. Det är mycket viktigt att lärarna och annan personal har diskuterat igenom vilket förhållningssätt de skall ha till vissa företeelser, så att de är konsekventa och behandlar alla elever lika.

Bland annat kan sådana gemensamma förhållningssätt gälla hur man ser på föremål som är störande för skolverksamheten och när dessa måste omhändertas. Regeringen föreslår att en bestämmelse om detta införs i skollagen. Rektorn eller en lärare skall från en elev få omhänderta föremål som är störande för skolverksamheten eller kan utgöra en fara för säkerheten i skolan. Detta ger dock inte lärare rätt att söka igenom väskor eller kläder efter störande föremål. Bestämmelsen gäller enbart omhändertagande av föremål från elever. Skälet är detsamma som i föregående resonemang om tillfälliga åtgärder, nämligen att värna andra elevers trygghet och studiero. Omhändertagande av föremål av andra skäl, exempelvis som bestraffning, får inte förekomma.

Det är inte föremålet i sig utan sättet på vilket det används i skolan som utgör grunden för omhändertagandet. Det kan exempelvis röra sig om en mobiltelefon eller en leksak som används under lektionstid. Många gånger är det alltså sättet som ett föremål används på och inte föremålet i sig som är störande för verksamheten. Det finns emellertid även föremål som redan i sig utgör en fara för säkerheten i skolan, exempelvis fyrverkeripjäser eller kemikalier, vilka bör kunna omhändertas oavsett på vilket sätt de används. I vissa fall kan alltså en rätt att ingripa mot farliga föremål stödjas på brottsbalkens allmänna nöd- och nödvärnsbestämmelser.

Ett omhändertaget föremål skall i normalfallet återlämnas senast vid skoldagens slut. Om eleven vid upprepade tillfällen medfört störande föremål, eller om föremålen är olämpliga eller farliga, t.ex. tobak eller alkohol, får dock återlämnandet anstå till dess vårdnadshavaren har kontaktats. Om innehavet av föremålet strider mot bestämmelser i brottsbalken eller annan straffrättslig lagstiftning, t.ex. lagen om förbud mot knivar (1988:254) och andra farliga föremål skall föremålet i stället snarast lämnas till närmaste polismyndighet. Det är viktigt att rektor eller den rektor utser dokumenterar händelsen, vad som inträffat och när föremålet lämnades tillbaka i de fall föremålet inte återlämnas vid skoldagens slut.

I utkastet till lagrådsremiss anges beträffande mottagande och placering vid skolenhet med offentlig huvudman bl.a. följande (s. 261).

En trygg skolmiljö och studiero är centrala förutsättningar för en utbildning av hög kvalitet. I förslaget till 4 kap. 6–9 §§ i skollagen finns bestämmelser om tillfälliga åtgärder som rektor eller lärare får vidta för att säkerställa trygghet och studiero. Utgångspunkten måste här vara att en trygg skolmiljö och studiero för alla elever långsiktigt kan skapas utan att en elev som misskött sig flyttas från skolan. I vissa fall kan dock sannolikt situationen uppstå att en elev som misskött sig kan få sitt eventuella stödbehov tillgodosett på skolenheten, men att hänsyn till övriga elevers rätt till trygghet och studiero kräver att eleven ändå flyttas till en annan skolenhet. Regeringen anser

därför att det skall finnas en möjlighet för kommunen att i undantagsfall flytta en elev till en annan skola om det är nödvändigt med hänsyn till övriga elevers rätt till trygghet och studiero. bestämmelsen är avsedd att tillämpas med stor försiktighet. Avgörande vid en sådan bedömning bör vara att det inte finns något annat sätt att tillförsäkra övriga elever en tillräckligt bra skolmiljö och att möjligheterna av att nå det eftersträvade resultatet genom andra, för den berörde eleven mindre ingripande, insatser har prövats och bedömts som otillräckliga.

När det gäller frågan om placeringsbeslut skall gälla omedelbart anges i utkastet till lagrådsremiss följande (s. 375).

Regeringen anser att det för närvarande är olämpligt att föreskriva att kommunens beslut om omplacering skall gälla omedelbart. Att ett beslut om en så ingripande åtgärd som omplacering av en elev gäller omedelbart, utan att eleven har haft möjlighet att begära omprövning av beslutet, innebär ett hot mot elevens rättssäkerhet. Det går inte att reparera skadan av ett felaktigt beslut och det är knappast meningsfullt att ha en prövning av denna beslutstyp om besluten gäller omedelbart. Den aktuella typen av beslut skall överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd eftersom de är av sådan karaktär att prövningen kräver en specifik kompetens på skolområdet. Om besluten skulle gälla omedelbart skulle de bli de enda beslut som nämnden har att pröva som kan gälla omedelbart. Men hänsyn till att nämnden sammanträder endast vid vissa tillfällen är den enligt regeringens mening inte lämpad att pröva beslut som gäller omedelbart. Dessa ärenden är naturligtvis av en sådan karaktär att nämnden bör pröva dem utan onödigt dröjsmål. Regeringen avser att följa utvecklingen och återkomma med förslag om behov av en förändring uppstår.

Utdrag ur promemorian avseende omedelbar verkställighet av beslut om att flytta elev med hänsyn till övriga elevers trygghet och studiero

Prop. 2006/07:69
Bilaga 3

I promemorian anges följande när det gäller omedelbar verkställighet av placeringsbeslut och den därtill kopplade möjligheten till inhibition.

Ett omplaceringsbeslut där en elev mot sin och vårdnadshavarnas vilja måste byta skola är en kraftfull och mycket ingripande åtgärd för hela den familj som berörs. Mot detta måste dock vägas övriga elevers berättigade krav på en acceptabel undervisningsmiljö och en allmän ordning i skolan.

Ett beslut om omplacering med hänsyn till övriga elevers trygghet och studiero skall bara kunna bli aktuellt i undantagsfall när övriga tillgängliga medel att komma tillrätta med situationen har prövats och bedömts vara otillräckliga. Det är därför rimligt att anta att när en sådan här omplacering blir aktuell så finns det oftast ett behov av att den skall kunna verkställas omedelbart. Typiskt sett kan det handla om situationer då kommunen måste flytta på mobbare, splittra destruktiva kamratgång osv. Övriga elevers rätt till studiero måste då snabbt kunna ges företräde framför den eller de störande elevernas intresse av att få gå kvar i den aktuella skolan.

Även om det är viktigt att beslutet om omplacering kan gälla omedelbart är det också centralt att den omplacerade elevens rättssäkerhet tillgodoses så långt det är möjligt. Besluten bör därför kunna överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd. Ärendena är av sådan karaktär att man får utgå från att nämnden prövar dem utan dröjsmål. Mot bakgrund av att nämnden är beslutsför med tre ledamöter bör den kunna inkallas med kort varsel. Därutöver bör lagregeln innehålla en möjlighet till inhibition, dvs. ett avbrytande av verkställigheten i avvaktan på en slutlig prövning. För att ytterligare möjliggöra en snabb handläggning bör nämnden kunna delegera beslutanderätten beträffande inhibitionsyrkanden till nämndens ordförande.

/.../

Ett beslut om att flytta en elev från sin vanliga skola är ett ingripande beslut eftersom livssituationen för eleven i fråga drastiskt kan ändras från i princip en dag till en annan, detta gäller särskilt om ett sådant beslut skall verkställas omedelbart. Det måste därför finnas en möjlighet för Skolväsendets överklagandenämnd, om beslutet överklagas, att i avvaktan på sitt slutliga ställningstagande stoppa verkställigheten, s.k. inhibition.

Detta framgår av den föreslagna lydelsen av 4 kap. 6 § fjärde stycket sista meningen skollagen, se ovan. Även kommunen bör ha en möjlighet att kunna förordna att verkställigheten inte skall påbörjas förrän beslutet har vunnit laga kraft eller att avbryta verkställigheten om den har påbörjats.

Som angetts tidigare bör det finnas en möjlighet för nämnden att delegera beslutanderätten när det gäller inhibitionsyrkanden.

1 kap. Inledande bestämmelser

Tillämpningsområde

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om utbildning inom skolväsendet som anordnas av det allmänna eller av enskilda.

Skolväsendet omfattar följande skolformer

- förskola
- förskoleklass
- grundskola
- grundsärskola
- specialskola
- sameskola
- gymnasieskola
- gymnasiesärskola
- kommunal vuxenutbildning
- vuxenutbildning för utvecklingsstörda
- svenskundervisning för invandrare

I skolväsendet ingår också utbildning i fritidshem som komplement till förskoleklassen och de skolformer i vilka skolplikt kan fullgöras.

I 17 kap. finns bestämmelser om utbildning och annan pedagogisk verksamhet som bedrivs i stället för utbildning inom skolväsendet. För sådan verksamhet gäller bestämmelser i denna lag i den omfattning detta framgår av särskilda bestämmelser.

/.../

3 kap. Allmänna föreskrifter för utbildning inom skolväsendet

/.../

Arbetsmiljön

/.../

6 § Rektor eller lärare får omhänderta föremål som är störande för skolverksamheten eller kan utgöra en fara för säkerheten i skolan.

Ett omhändertaget föremål skall återlämnas senast vid skoldagens slut om inte särskilda skäl föranleder något annat.

/.../

7 kap. Grundskolan

Prop. 2006/07:69
Bilaga 4

/.../

Offentlig grundskola

/.../

12 § En elev har rätt att gå i den av kommunens skolenheter där vårdnadshavarna önskar att eleven skall gå. Kommunen får dock frångå vårdnadshavarnas önskemål och placera eleven vid en annan skolenhet inom sin grundskola om

1. den önskade placeringen skulle medföra att en annan elevs berättigade krav på placering i en skolenhet nära hemmet åsidosätts,

2. den önskade placeringen skulle medföra att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen, eller

3. det finns andra särskilda skäl.

Den som har blivit placerad på en viss skolenhet skall ha rätt att gå kvar där om inte något annat följer av första stycket 2 eller 3. Detsamma skall gälla den som tagits emot i en förskoleklass och som skall fortsätta sin utbildning i grundskolan.

/.../

20 kap. Överklagande

/.../

Överklagande till Skolväsendets överklagandenämnd

7 § En beslut av kommunen får överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd om kommunen meddelat beslut i fråga om

/.../

7. placering på annan skolenhet än den vårdnadshavaren önskar på grund av särskilda skäl enligt 6 kap. 8 § 3, 7 kap. 12 § 3 eller 8 kap. 10 § 3.

/.../

1 kap. Inledande bestämmelser

Lagens innehåll

1 § Denna lag innehåller bestämmelser om skolväsendet för barn och ungdomar som anordnas av det allmänna eller av enskilda.

Skolväsendet för barn och ungdomar omfattar följande skolformer

- förskola
- förskoleklass
- grundskola
- obligatorisk särskola
- specialskola
- sameskola
- gymnasieskola
- gymnasiesärskola.

I skolväsendet för barn och ungdomar ingår också fritidshem som kompletterar utbildningen i förskoleklassen, grundskolan, obligatoriska särskolan, specialskolan, sameskolan och vissa andra utbildningsformer.

I lagen finns även bestämmelser om utbildning och annan pedagogisk verksamhet som bedrivs i stället för utbildning inom skolväsendet för barn och ungdomar. För sådan verksamhet gäller gemensamma bestämmelser i denna lag endast om det framgår särskilt.

/.../

4 kap. Allmänna bestämmelser om utbildning i vissa skolformer och fritidshemmet

Tillämpningsområde

1 § Om inte annat anges särskilt gäller bestämmelserna i detta kapitel utbildning i förskoleklass, grundskola, obligatorisk särskola, specialskola, sameskola, gymnasieskola, gymnasiesärskola och fritidshem.

/.../

Arbetsmiljö m.m.

/.../

Omhändertagande av föremål

12 § Rektor eller en lärare får från en elev omhänderta föremål som används på ett sätt som är störande för skolverksamheten eller kan utgöra en fara för säkerheten i skolan.

Ett omhändertaget föremål skall återlämnas senast vid skoldagens slut. Om eleven vid upprepade tillfällen medfört föremål som omfattas av första stycket eller om det med hänsyn till föremålets beskaffenhet annars finns särskild anledning därtill får dock återlämnande av föremålet anstå till dess vårdnadshavaren har kunnat kontaktas.

Om ett omhändertaget föremål inte återlämnats vid skoldagens slut skall omhändertagandet av föremålet dokumenteras skriftligt av rektor eller den som rektor gett i uppdrag att utföra denna uppgift.

Om ett föremål som har omhändertagits enligt första stycket skäligen kan antas vara förverkat enligt 36 kap. 3 § brottsbalken, 6 § narkotikastrafflagen (1998:64), 5 § lagen (1988:254) om förbud beträffande knivar och andra farliga föremål eller annars på grund av brott skall föremålet i stället för att återlämnas snarast lämnas till närmaste polismyndighet.

/.../

8 kap. Grundskolan

/.../

Grundskola med offentlig huvudman

/.../

Placering vid skolenhet

25 § En elev skall placeras vid den av kommunens skolenheter där vårdnadshavaren önskar att eleven skall gå. Om den önskade placeringen skulle medföra att en annan elevs berättigade krav på placering vid en skolenhet nära hemmet åsidosätts skall dock kommunen frångå vårdnadshavarens önskemål och placera eleven vid en annan skolenhet inom sin grundskola.

Kommunen får frångå vårdnadshavarens önskemål och placera eleven vid en annan skolenhet inom sin grundskola om

1. den önskade placeringen skulle medföra att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen, eller
2. det är nödvändigt med hänsyn till övriga elevers rätt till trygghet och studiero.

Den som har blivit placerad vid en viss skolenhet skall få gå kvar där om inte något annat följer av andra stycket 1 eller 2. Detsamma skall gälla den som tagits emot i en skolenhet med förskoleklass och som skall fortsätta sin utbildning i grundskolan.

/.../

21 kap. Överklagande

/.../

Prop. 2006/07:69
Bilaga 5

Överklagande hos Skolväsendets överklagandenämnd

8 § En beslut av en kommun eller en enskild huvudman får överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd om kommunen eller huvudmannen har meddelat beslut i fråga om

/.../

7. placering vid en annan skolenhet än den vårdnadshavaren önskar enligt 8 kap. 25 § andra stycket 2,

/.../

Lagförslagen i promemorian avseende omedelbar verkställighet av beslut om att flytta elev med hänsyn till övriga elevers trygghet och studiero

Prop. 2006/07:69
Bilaga 6

4 kap. 6 § skollagen

Varje kommun är skyldig att vid utformningen av sin grundskoleverksamhet beakta vad som för eleverna är ändamålsenligt ur kommunikationssynpunkt.

Ingen kommun får organisera sin grundskola så att någon elev på grund av skolgången behöver bo utanför det egna hemmet. Avsteg härifrån får dock göras om förhållandena är så speciella att det framstår som orimligt att kommunen anordnar skolgång på sådant sätt att eleven kan bo kvar i hemmet under skolgången. Vid denna bedömning skall särskild vikt fästas vid elevens ålder.

Vid fördelningen av elever på olika skolor skall kommunen beakta vårdnadshavares önskemål om att deras barn skall tas emot vid en viss skola så långt det är möjligt utan att andra elevers berättigade krav på placering i en skola nära hemmet åsidosätts eller att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

Kommunen får frångå vårdnadshavarnas önskemål om att deras barn skall vara placerade i en viss skola om det är nödvändigt med hänsyn till övriga elevers rätt till trygghet och studiero. Ett sådant placeringsbeslut gäller omedelbart om inte kommunen eller Skolväsendets överklagandenämnd beslutar något annat.

4 kap. 12 §

Beslut om placering som avses i 6 § fjärde stycket får överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd.

Förteckning över remissinstanser som har yttrat sig över betänkandet Skollag för kvalitet och likvärdighet (SOU 2002:121)

Prop. 2006/07:69
Bilaga 7

Remissinstanser: Riksdagens ombudsmän (JO), Kammarrätten i Stockholm, Länsrätten i Stockholms län, Integrationsverket, Ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning (HomO), Ombudsmannen mot etnisk diskriminering (DO), Migrationsverket, Socialstyrelsen, Statens folkhälsoinstitut, Statens institutionsstyrelse (SiS), Handikappombudsmannen (HO), Barnombudsmannen (BO), Ekonomistyrningsverket (ESV), Riksrevisionsverket (RRV), Statskontoret, Statens skolverk, Myndigheten för skolutveckling, Specialpedagogiska institutet, Skolväsendets överklagandenämnd, Specialskolemyndigheten, Nationellt centrum för flexibelt lärande (CFL), Internationella programkontoret för utbildningsområdet, Folkbildningsrådet, Högskoleverket, Verket för högskoleservice (VHS), Lunds universitet, Umeå universitet, Luleå tekniska universitet, Karlstads universitet, Örebro universitet, Högskolan i Gävle, Högskolan i Kalmar, Lärarhögskolan i Stockholm, Malmö högskola, Södertörns högskola, Överklagandenämnden för studiestöd, Centrala studiestödsnämnden (CSN), Ungdomsstyrelsen, Sameskolstyrelsen, Stiftelsen Högskolan i Jönköping, Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS), Arbetslivsinstitutet, Arbetsmiljöverket, Jämställdhetsombudsmannen (JämO), Carlbeck-kommittén (U 2002:01), Arvika kommun, Botkyrka kommun, Degerfors kommun, Falu kommun, Gnesta kommun, Gnosjö kommun, Gotlands kommun, Göteborgs stad, Habo kommun, Hylte kommun, Härnösands kommun, Jokkmokks kommun, Kalix kommun, Kalmar kommun, Kumla kommun, Lerums kommun, Luleå kommun, Lunds kommun, Lycksele kommun, Malmö stad, Mjölby kommun, Motala kommun, Munkedals kommun, Mönsterås kommun, Nacka kommun, Norrköpings kommun, Robertsfors kommun, Sjöbo kommun, Skellefteå kommun, Sollentuna kommun, Stockholms stad, Svedala kommun, Svenljunga kommun, Timrå kommun, Torsby kommun, Trollhättans kommun, Trosa kommun, Uppsala kommun, Vänersborgs kommun, Värmdö kommun, Ystads kommun, Åmåls kommun, Ödeshögs kommun, Örebro kommun, Örkelljunga kommun, Östersunds kommun, Landstinget i Västra Götalands län (Västra Götalandsregionen), Landstinget i Västerbottens län, Barnverket, Barnens rätt i samhället (BRIS), Elevorganisationen i Sverige, Friskolornas riksförbund, Företagarnas riksorganisation, Handikappförbundens Samarbetsorgan, Hörselskadades Riksförbund, Landsorganisationen i Sverige (LO), Landstingsförbundet, Lernia AB, Lärarförbundet, Lärarnas Riksförbund, Riksförbundet för Utvecklingsstörda Barn, Ungdomar och Vuxna (FUB), Riksförbundet för kommunal och statlig vuxenutbildning (Rvux), Riksförbundet Hem och Skola, Samarbetsorganet för invandrarorganisationer i Sverige (SIOS), Sveriges elevråd (SVEA), Svenska Kommunförbundet, Svenska Kommunalarbetsareförbundet, Svenskt Näringsliv, Sveriges Akademikers Centralorganisation (SACO), Sveriges Psykologförbund, Sveriges

Skolledarförbundet, Sveriges vägledarförening, Synskadades Riksförbundet, Tjänstemännens Centralorganisation (TCO), Waldorfskolofederationen.

Prop. 2006/07:69
Bilaga 7

Därutöver har **spontana remissvar** inkommit från Studie- och yrkesvägledare vid Anderstorpsskolan i Skellefteå, Simrishamns kommun, Barnskötare i Härnösand, Dagbarnvårdargrupperna i Härnösands kommun, Förskollärare i Göteborg, Barnskötare på Skönadals förskola i Kävlinge kommun, Tjäders förskola i Härnösand, Studievägledarna på Stockholms gymnasieskolor, Barnskötarna vid Bondsjö Förskola, Lärarförbundets lokalavdelning M19 Sjöbo, Kommunala Företagens Samorganisation (KFS), Elevforum Göteborg, Lärarnas Riksförbunds kommunförening i Nässjö, Ekumeniska skolpolitiska gruppen, Anebergsgymnasiet i Uddevalla, Kommunförbundet Jönköpings län, Landskrona kommun, Göteborgsregionens kommunalförbundet, Grästorps kommun, Värnamo kommun, Eksjö kommun, Astma- och Allergiförbundet, Sandvikens kommun, Föreningen Sveriges Skolchefer, Söderköpings kommun, Markaryds kommun, Blekinge Tekniska högskola, Styrelsen för Lärarförbundets lokalavdelning i Åstorp L11, Nätverket för modersmålsansvariga i Stockholms norrortskommuner, Sveriges Sjukhuslärarförening, Region Halland, Kommunal Älvsborgs Branschråd för skola och barnomsorg, Lessebo kommun, Köpings kommun, Kommunförbundet Kronoberg, Leksands kommun, Mullsjö kommun, Partille kommun, Bollnäs kommun, Svenska Kommunalarbetsareförbundet Avdelning Skåne län, Järfälla förskola och grundskola, Töreboda kommun, Kommunal Skaraborg sektion 1, Föreningen för enskilt drivna familjedaghem i Stockholm, Ekerö kommun, Riksorganisationen för Valfrihet, Jämställdhet & Föräldraskap (HARO), Stenungsunds kommun, Surahammars kommun, Mölndals kommun, Svenska Skolläkarföreningen, Vetlanda kommun, Svenska Dyslexiföreningen, Socialdemokraterna i Sollentuna, Lärare på Astrid Lindgrens barnsjukhus och BUP:s Ungdomsavdelning vid Karolinska sjukhuset, Valdemarsviks kommun, Jönköpings kommun, Förskoletidningen, Afasiförbundet i Sverige, Gislaveds kommun, Sveriges kristna friskoleråd, Sveriges skolkurators förening, Lärarförbundets Skolledarförening i Huddinge kommun, Svenska Kommunalarbetsareförbundet Barnomsorgsklubben Sekt. 32 Sollefteå, Styrelsen för Lärarförbundets lokalavdelning i Surahammar, Kävlinge kommun, Tyresö kommun, Kils kommun, Representanter från 16 av Botkyrkas 32 förskolor, Laxå kommun, Stockholms universitet, Orsa kommun, Föreningen för en demokratiserande och aktiverande skola (DAKS), Lärarnas Riksförbundet i Trollhättan, Kommunförbundet Skåne, Sydnärkes utbildningsförbundet, Kommunal sektion 3 i Åmål, Föräldraalliansen i Stockholms Stad (FiSS), Riksförbundet för döva, hörselskadade och språkstörda barn, Sigtunaskolan Humanistiska Läroverket, Akademikerförbundet SSR, Bjuvs kommun, Lindesbergs kommun, Föreningen Barnens Rätt Till Föräldrarnas Tid, Riksförbundet för Rörelsehindrade Barn och Ungdomar, Förbundet Funktionshindrade Med Läs- och Skrivsvårigheter (FMLS), DIK-förbundet, Lomma kommun, Åre kommun, Lidköpings kommun, Pippis Hemskola, Norrtälje kommun, Teaterhögskolan i Stockholm, Hallstahammars kommun, Kiruna kommun, Riksföreningen för skolsköterskor,

Legitimerade Sjukgymnasters Riksförbund, Sverigefinländarnas delegation, Miljöpartiet i Lund, Nässjö kommun, Ljusdals kommun, Humanisterna, Solna stad, Riksföreningen Autism, Västerås stad, Hallsbergs kommun, Lärarnas Riksförbund Haparanda Kommunförening, Smedjebackens kommun, Finsk-svenska utbildningsrådets Finska delegation, Järfälla kommun, Hörby kommun, Lärarförbundet Mariestads lokalavdelning R 10, Svalövs kommun, Umeå kommun, Älvdalens kommun, Fackliga organisationerna i Härnösand, Vaggeryds kommun, Föräldraföreningen för Dyslektiska Barn (FDB), Sjukhusläkare i södra regionen, Härnösands gymnasium, Riksförbundet för sexuellt likaberättigande (RFSL), Svenska Samernas Riksförbund, Kommunförbundet Stockholms Län (KSL), Skolhälsovården Norreportskolan i Ystad, Linköpings kommun, Kungl. Musikhögskolan i Stockholm. Slutligen har ett hundratal brev och vykort samt andra yttranden från privatpersoner inkommit.

Prop. 2006/07:69
Bilaga 7

Förteckning över remissinstanser som har yttrat sig över utkastet till lagrådsremiss med förslag till en ny skollag m.m..

Prop. 2006/07:69
Bilaga 8

Remissinstanser: Riksdagens ombudsmän (JO), Domstolsverket, Kammarrätten i Stockholm, Länsrätten i Stockholms län, Socialstyrelsen, Handikappombudsmannen Barnombudsmannen, Statens skolverk, Myndigheten för skolutveckling, Specialpedagogiska institutet, Skolväsendets överklagandenämnd, Specialskolemyndigheten, Sameskolstyrelsen, Högskoleverket, Arbetsmiljöverket, Gnosjö kommun, Kiruna kommun, Kungsbacka kommun, Malmö kommun, Nacka kommun, Stockholms kommun, Surahammars kommun, Umeå kommun, Elevorganisationen i Sverige, Friskolornas riksförbund, Handikappförbundens samarbetsorgan, Landsorganisationen i Sverige, Lärarförbundet, Lärarnas Riksförbund, Riksförbundet Hem och Skola, Svenskt Näringsliv, Sveriges elevråd, Sveriges Akademikers Centralorganisation, Sveriges kommuner och landsting, Sveriges Skolledarförbund samt Tjänstemännens Centralorganisation.

Därutöver har **spontana remissvar** inkommit från Astma och Allergi Förbundet, Lärarnas Riksförbunds Studerandeförening, Siv Blomdahl Morin, Sveriges Psykologförbund, Helsingborgs kommun, Hörselskadades Riksförbund, Kristna Friskolerådet, Svenska Liftanläggningars organisation, Riksförbundet för döva, hörselskadade och språkstörda barn, Bröderna Kristen Gemenskap, Nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande, Svenska kommunalarbetareförbundet, Rädda Barnen, Information och Kompetens i Sverige AB, Legitimerade Sjukgymnasters Riksförbund, Akademikerförbundet – SSR, Riksförbundet Kristen Tro och Livsstil, Föräldraalliansen Sverige, Svensk Turism, Sveriges sjukhuslärarförening, Riksförbundet för Utvecklingsstörda Barn, Ungdomar och Vuxna, Vittra utbildning, Reumatikerdistriktet Blekinge och Synskadades Riksförbund.

Förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100)

Härigenom föreskrivs i fråga om skollagen (1985:1100)¹

dels att 4 kap. 6 § skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas sex nya paragrafer, 1 kap. 19–22 §§, 4 kap. 12 § och 9 kap. 18 §, samt närmast före 1 kap. 19 § en ny rubrik av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.***Omhändertagande av föremål****19 §*

Bestämmelserna i 20–22 §§ gäller utbildning i grundskolan, gymnasieskolan, särskolan, specialskolan och sameskolan. Tillämpningsområdet för fristående skolor anges i 9 kap. 18 §.

20 §

Rektorn eller en lärare får från en elev omhänderta föremål som används på ett sätt som är störande för skolverksamheten eller som kan utgöra en fara för säkerheten i denna.

21 §

Ett föremål som har omhändertagits enligt 20 § skall återlämnas till eleven senast vid skoldagens slut. Om eleven vid upprepade tillfällen tagit med sig föremål som omfattas av 20 § eller om det med hänsyn till föremålets beskaffenhet finns särskild anledning att inte återlämna det, behöver dock inte föremålet lämnas tillbaka förrän elevens vårdnadshavare har underrättats om omhändertagandet.

¹Lagen omtryckt 1997:1212.

Omhändertagandet får inte bestå längre än till och med fjärde dagen efter verkställandet av omhändertagandet.

Om ett föremål som har omhändertagits enligt 20 § kan antas bli förverkat enligt 36 kap. 3 § brottsbalken, 6 § narkotikastrafflagen (1968:64), 5 § lagen (1988:254) om förbud beträffande knivar och andra farliga föremål, 5 § lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel, 9 kap. 5 § vapenlagen (1996:67) eller 5 § lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor skall föremålet i stället för att återlämnas skyndsamt lämnas till polismyndigheten.

22 §

Om ett föremål som har omhändertagits enligt 20 § inte har återlämnats vid skoldagens slut skall omhändertagandet av föremålet dokumenteras skriftligt av rektorn eller den som rektorn har bestämt.

4 kap.

6 §

Varje kommun är skyldig att vid utformningen av sin grundskoleverksamhet beakta vad som för eleverna är ändamålsenligt ur kommunikationssynpunkt.

Ingen kommun får organisera sin grundskola så att någon elev på grund av skolgången behöver bo utanför det egna hemmet. Avsteg härifrån får dock göras om förhållandena är så speciella att det framstår som orimligt att kommunen anordnar skolgång på sådant sätt att eleven kan bo kvar i hemmet under skolgången. Vid denna bedömning skall särskild vikt fästas vid elevens ålder.

Vid fördelningen av elever på olika skolor skall kommunen beakta vårdnadshavares önskemål om att deras barn skall tas emot vid en viss skola så långt det är möjligt utan att andra elevers berättigade krav på placering i en skola nära hemmet åsidosätts eller att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

Kommunen får även frångå vårdnadshavarens önskemål om att deras barn skall vara placerade i en viss skola om det är nödvändigt med hänsyn till övriga elevers trygghet och studiero. Ett

placeringsbeslut som på denna grund avviker från vårdnadshavarens önskemål gäller omedelbart om inte Skolväsendets överklagandenämnd beslutar något annat.

Prop. 2006/07:69
Bilaga 9

12 §

Beslut om placering som avses i 6 § fjärde stycket får överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd.

9 kap.

18 §

Bestämmelserna i 1 kap. 20–22 §§ om omhändertagande av föremål gäller också för fristående skolor som är godkända enligt 2 § eller har rätt till bidrag enligt 8 eller 8 b §.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2007.

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2007-02-02

Närvarande: f.d. regeringsrådet Bengt-Åke Nilsson, regeringsrådet Stefan Ersson och justitierådet Lars Dahllöf.

Förbättrad ordning, trygghet och studiero i skolan

Enligt en lagrådsremiss den 18 januari 2007 (Utbildningsdepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i skollagen (1985:1100).

Förslaget har inför Lagrådet föredragits av kanslirådet Peter Syrén.

Förslaget föranleder följande yttrande av Lagrådet:

Förslaget till lag om ändring i skollagen (1985:1100)

1 kap. 19-22 §§

I lagrådsremissen föreslås att rektorn eller en lärare får från elev omhändertaga ett föremål, t.ex. en elevs mobiltelefon, som används på ett sätt som är störande för skolverksamheten eller som kan utgöra en fara för säkerheten i verksamheten, t.ex. fyrverkeripjäser som en elev har med sig till skolan.

Vidare föreslås att ett föremål som har omhändertagits i normalfallet skall återlämnas till eleven senast vid skoldagens slut. Föremålet behöver emellertid inte återlämnas förrän elevens vårdnadshavare underrättats, om eleven vid upprepade tillfällen har tagit med sig föremål som använts störande eller om det med hänsyn till föremålets beskaffenhet finns särskild anledning att inte återlämna föremålet. Om föremålet inte har återlämnats vid skoldagens slut skall omhändertagandet av föremålet dokumenteras skriftligt av rektorn eller den som rektorn har bestämt. Ett sådant omhändertagande får inte bestå längre än till och med fjärde dagen efter det att omhändertagandet skett.

Slutligen föreslås i denna del att föremålet, i stället för att återlämnas till eleven, skyndsamt skall lämnas till polisen, om det är fråga om ett föremål som kan antas bli förverkat enligt någon av ett antal uppräknade lagar.

I lagrådsremissen (s. 1) sägs att förslagen syftar till att ge en förbättrad ordning, trygghet och studiero i skolan. Enligt Lagrådets mening kan de föreslagna åtgärderna bidra till att angivna syften uppnås.

En annan sida av saken är att skolans möjlighet att omhänderta egendom innefattar en begränsning av skyddet för enskild egendom enligt Europakonventionen (jfr artikel 1 i tilläggsprotokollet den 20 mars 1952 till konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna). Vidare har det föreslagna förfarandet (jfr lagrådsremissen, bl.a. s. 10 och 15), med omhändertagande av enskild egendom och beslut om överlämnande av sådan egendom till polisen, inslag av myndighetsutövning mot enskild (jfr Bertil Bengtsson,

Skadestånd vid myndighetsutövning I, s. 166 f. och Det allmänna ansvar enligt skadeståndslagen, s. 39 f. samt JO:s remissyttrande 2003-09-10 i detta ärende, s. 9), vilket kan medföra att förvaltningslagens (1986:223) bestämmelser blir tillämpliga.

Mot den nu angivna bakgrunden är det av rättssäkerhetsskäl angeläget att bestämmelserna får en sådan utformning att det klart framgår vad som gäller för skolans personal, eleverna och andra, som på ett eller annat sätt kan bli berörda av de nu föreslagna bestämmelserna.

Enligt Lagrådets mening ger lagförslagen anledning till ett antal frågor.

En första fråga är vilka befogenheter som ryms i rätten att ”omhänderta föremål”. I lagrådsremissen (s. 16) sägs att föremål som ligger på bänkar, hyllor, stolar etc. får omhändertas. Även om eleven håller föremålet i handen bör läraren kunna ta föremålet från denne enligt förslaget. Däremot får läraren inte eftersöka föremål i kläder, väskor eller i andra saker som någon bär med sig. Vidare får elevskåp under vissa förutsättningar genomsökas, dock inte stängda väskor som förvaras där. Allmänt gäller att något rättsstridigt våld, tvång eller hot inte får förekomma.

Naturligtvis kan fråga om omhändertagande av föremål uppkomma i de mest skiftande situationer. Att på ett heltäckande sätt redovisa lärarens befogenheter låter sig inte göra. Enligt Lagrådets mening kunde det dock vara av värde att med ytterligare några praktiska exempel belysa lärarens befogenheter. En muntlig vägran från elevens sida synes inte hindra ett omhändertagande, eller är avsikten en annan? Däremot skulle ett omhändertagande inte kunna ske om en elev med fysiska medel motsätter sig detta, t.ex. håller en mobiltelefon med ett fast grepp. Vad en elev har i sina fickor får inte omhändertas, men vad gäller t.ex. om en elev lyssnar på en mp 3-spelare som han har i fickan. Får läraren omhänderta hörlurar och mp 3-spelare?

Andra frågor gäller återlämnande och dokumentation. Enligt förslaget skall föremålet i normalfallet återlämnas till eleven senast vid ”skoldagens slut”. Vad menas med detta uttryck? Avses den aktuella skoldagens slut för den berörda eleven eller avses något annat? Vidare sägs att skriftlig dokumentation om omhändertagandet skall ske om föremålet inte har återlämnats vid skoldagens slut. Dokumenteringen kan alltså, enligt förslaget, i många fall komma att ske flera timmar efter omhändertagandet och dessutom kanske inte av den som omhändertagit föremålet, utan av rektor eller av den som rektor har bestämt. Vidare sägs det i lagrådsremissen inte något närmare om hur det omhändertagna föremålet skall förvaras och av vem.

Enligt Lagrådets mening bör övervägas om det inte skulle vara en fördel för skolans personal och eleverna, bl.a. för att förebygga framtida tvister, om läraren också i normalfallen av omhändertagande, dvs. de som inte varar längre än till skoldagens slut, på ett enkelt sätt dokumenterade omhändertagandet.

Enligt Lagrådets mening är det angeläget att de angivna frågeställningarna ytterligare belyses under den fortsatta beredningen av lagstiftningsärendet och att skolpersonalens befogenheter därigenom närmare preciseras samt att erforderliga ändringar görs i författningstexten.

I 1 kap. 19 § i förslaget föreskrivs att bestämmelserna i 20 – 22 §§, dvs. bestämmelserna om omhändertagande av föremål, gäller utbildning i grundskolan, gymnasieskolan, särskolan, specialskolan och sameskolan. Vidare sägs att tillämpningsområdet för fristående skolor anges i 9 kap. 18 §.

Av den föreslagna 9 kap. 18 § framgår att bestämmelserna om omhändertagande av föremål avses gälla också för fristående skolor som är godkända enligt 2 § eller har rätt till bidrag enligt 8 eller 8 b §. De fristående skolor som kommer i fråga för godkännande eller bidrag enligt de angivna lagrummen är sådana som förmedlar motsvarande utbildningar som de i 1 kap. 19 § uppräknade skolformerna, utom sameskolan.

Vad detta innebär i fråga om tillämpningsområdet för bestämmelserna om omhändertagande av föremål bör ytterligare belysas med några praktiska exempel.

Ansvar för omhändertagna föremål

Ett omhändertagande av föremål från en elev har, som tidigare nämnts, en påtaglig karaktär av myndighetsutövning. Om föremålet skadas vid omhändertagandet eller skadas eller förkommer under tid då det är omhändertaget aktualiseras därför frågan vilket ansvar skolan eller dess huvudman har för den uppkomna skadan. Här kan erinras om att staten ansetts ha samma presumtionsansvar som enskild depositarie för skada på egendom som belagts med kvarstad (NJA 1989 s. 191) samt att justitiekanslern funnit att staten inte kunnat undgå skadeståndsansvar när föremål som tagits i beslag av polismyndighet inte kunnat återfinnas (beslut 1985-06-27, dnr 1614-85-40).

Frågan om ansvaret för omhändertagna föremål har inte behandlats i remissen. Under den fortsatte beredningen bör det klargöras vad som gäller i detta avseende.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 8 mars 2007

Närvarande: statsrådet Olofsson, ordförande, statsråden Bildt, Ask, Husmark Pehrsson, Odenberg, Larsson, Erlandsson, Torstensson, Carlgren, Hägglund, Björklund, Carlsson, Littorin, Borg, Malmström, Sabuni, Billström, Adelson Liljeroth, Tolgfors

Föredragande: statsrådet Björklund

Regeringen beslutar proposition 2006/07:69 Förbättrad ordning, trygghet och studiero i skolan